

**FUNDUSZE
DLA BIZNESU**
PORADNIK PRZEDSIĘBIORCY
4/2017

SPIS TREŚCI

4 Wydarzenie

Innowacje rozkręcają biznes

8 Plebiscyt

Liderzy Zmian wyłonieni

10 Liderzy zmian

Sięgają gwiazd

11 Liderzy zmian

Nie boją się wyzwań

13 Liderzy zmian

Człowiek: klucz do sukcesu

15 Strefa Beneficjenta

Zrealizuj z nami projekt krok po kroku – cz. 4

19 Harmonogram konkursów

Najbliższe nabory w ŚCP

„Fundusze dla Biznesu. Poradnik Przedsiębiorcy”
wydany na zlecenie
Śląskiego Centrum Przedsiębiorczości,
ul. Katowicka 47, 41-500 Chorzów
www.scp-slask.pl, e-mail: scp@scp-slask.pl
Publikacja bezpłatna
ISSN 2451-2192
Nakład: 500 egzemplarzy

Redakcja: Paulina Cius, Anna Trólka
Zespół ds. Kontaktów z Mediami, tel. 32 743 92 13
e-mail: paulina.cius@scp-slask.pl; e-mail: anna.trolka@scp-slask.pl
Wydawca: Wydawnictwo KA s.c.
Joanna Tomczyk-Lidochowska, Katarzyna Wiśniewska-Lewicka
ul. Opolska 23 c, 42-600 Tarnowskie Góry
Opracowanie graficzne: Wydawnictwo KA

Fot.: archiwum Marco Sp. z o.o, Wydawnictwo KA

Bartosz Rozpondek
Dyrektor
Śląskiego Centrum Przedsiębiorczości

Bądźmy w kontakcie

Koniec roku to dla nas czas intensywnych działań związanych z realizacją naborów – przedłużyliśmy termin składania wniosków w ramach konkursu *Badania, rozwój i innowacje w przedsiębiorstwach*, wprowadzając zmiany, dzięki którym więcej firm będzie miało możliwość skorzystania ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego. Zgodnie z obowiązującym harmonogramem – od 29 grudnia przedsiębiorcy mogą składać wnioski o dofinansowanie projektów dotyczących innowacji. Warto podkreślić, że to działanie cieszy się niestabnącą popularnością wśród naszych beneficjentów, co jest dobrą prognozą dla dalszego rozwoju nowoczesnych technologii w województwie. Przykłady takich inwestycji znajdziecie Państwo w bieżącym numerze, gdzie przedstawiamy zwycięzców plebiscytu „Liderzy Zmian”, który realizowaliśmy wspólnie z „Dziennikiem Zachodnim”. Jak pokazuje historia tych firm – Fundusze Europejskie były znaczącym bodźcem do rozwoju i budowania przewagi konkurencyjnej. Pozyskiwanie środków unijnych na realizację inwestycji to temat, cieszący się bardzo dużym zainteresowaniem, o czym mogliśmy się przekonać podczas konferencji, zorganizowanej przez Śląskie Centrum Przedsiębiorczości 15 listopada w Katowicach. Relację z tego wydarzenia, wraz z wypowiedziami ekspertów, przedstawiamy wewnątrz numeru, natomiast wersja filmowa dostępna jest na naszym kanale YouTube. Szczegółnej lekturze polecam także kolejny odcinek cyklu „Zrealizuj z nami projekt krok po kroku”, gdzie tym razem prezentujemy zasady promocji, opisujemy rodzaje kontroli oraz obowiązki beneficjenta po zakończeniu realizacji projektu.

Za nami cztery wydania poradnika, gdzie mogli Państwo znaleźć wskazówki, jak skutecznie korzystać z programów pomocowych i dobrze poprowadzić swój projekt. Mamy nadzieję, że spotkania informacyjne, nasz udział w ważnych wydarzeniach poświęconych MŚP, skracają Państwu drogę dotarcia do funduszy, a dobre praktyki naszej dziesięcioletniej działalności przekonują, że warto korzystać z unijnego dofinansowania, do czego zachęcam także w 2018 roku.

Konferencja „Fundusze Europejskie dla firm – znajdź wsparcie na rozwój biznesu”

INNOWACJE ROZKRĘCAJĄ BIZNES

W jaki sposób wykreować innowacyjne przedsięwzięcie? Kiedy można wpisać projekt w inteligentne specjalizacje? Dlaczego warto wykorzystać unijne dotacje w działalności gospodarczej? Odpowiedzi na te pytania czekały na uczestników konferencji „Fundusze Europejskie dla firm – znajdź wsparcie na rozwój biznesu”. Spotkanie odbyło się 15 listopada w Katowicach.

Organizatorem wydarzenia było Śląskie Centrum Przedsiębiorczości, obchodzące w tym roku dziesięciolecie istnienia. Spotkanie stało się więc okazją do podsumowania dotychczasowej działalności. W ciągu minionej dekady pracownicy ŚCP ocenili prawie 11 tysięcy wniosków o dofinansowanie w obu unijnych perspektywach finansowych i zakontraktowali ponad 1 mld 60 mln zł. Zorganizowali również ponad 200 spotkań informacyjnych i udzielili ponad 62 tys. konsultacji. Dzięki projektom zrealizowanym przy wsparciu Centrum powstało też 10 tys. nowych miejsc pracy.

Biznesowe rozmowy zainaugurowała Małgorzata Ochęduszk-Ludwik – członkini Zarządu Województwa Śląskiego. W swoim wystąpieniu podkreślała znaczenie przedsiębiorców dla regionu:

– *Prowadzący działalność gospodarczą generują prawie pięćdziesiąt procent PKB, dają miejsca pracy, odprowadzają podatki i gwarantują rozwój. Zachęcam do zacieśniania współpracy w trójkącie biznes – nauka – samorząd, bo ta kooperacja zapewnia rozwój i daje wartość dodaną, czyli realizację celów, które są trudne do osiągnięcia samodzielnie. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 dla przedsiębiorców dedykowanych jest mnóstwo pieniędzy. Tylko na rozwój innowacji i nowych technologii zarezerwowaliśmy ponad pół miliarda euro. Warto po nie sięgnąć – mówiła.*

Pieniądze, o które mogą ubiegać się osoby prowadzące działalność, to nie tylko możliwość rozwoju firm, ale też szansa dla

całego regionu na wzrost konkurencyjności i atrakcyjności dla kolejnych inwestorów.

– *Cieszę się, że samorząd wojewódzki przywiązuje tak dużą wagę do przedsiębiorczości i dostrzega, że sektor MŚP jest motorem napędowym gospodarki – podkreślał z kolei dr Tomasz Piechniczek, zastępca dyrektora Śląskiego Centrum Przedsiębiorczości.*

Inteligentne specjalizacje – dokąd zmierzamy?

Jednym z tematów przewodnich konferencji były regionalne inteligentne specjalizacje. W województwie Śląskim są to energetyka, medycyna i technologie informacyjno-komunikacyjne. O potencjale regionu w tym zakresie, wdrażaniu projektów wpisujących się w wybrane specjalizacje, a także możliwościach ich poszerzenia o kolejne sektory, mówił dr inż. Mariusz Kruczek, zastępca kierownika Zakładu Ochrony Wód Głównego Instytutu Górnictwa w Katowicach:

– *Inteligentne specjalizacje powinny być sposobem na transformację gospodarki regionu. W tym zakresie może być pomocny proces przedsiębiorczego odkrywania, w którym liderem są przedsiębiorcy, a rola partnera publicznego (rządu, samorządu), choć nie pierwsoplanowa, jest o wiele bardziej aktywna niż dotychczas. Dobrze by było, gdyby proces ten obejmował eksperymentowanie i testowanie nowych możliwości gospodarczych wynikających z zastosowania nowych technologii. Wymaga to ukierunkowania pomocy publicznej na innowacje i rozwój oparty na wiedzy, stymulowaniu*

Uczestnicy dyskusji panelowej „Inteligentne specjalizacje – jak się w nie wpisać”.

inwestycji prywatnych w badaniach i technologiach, a także bazowaniu na już istniejącym potencjale – podkreślał dr inż. Mariusz Kruczek.

Biorąc pod uwagę sektory gospodarki wpływające na potencjał technologiczny i naukowy regionu, Instytut Górnictwa w Katowicach przeprowadził badania, które miały wykazać obszary o największym potencjale rozwojowym, mogące być brane pod uwagę przy rozszerzeniu listy inteligentnych specjalizacji.

– Z analiz, które przeprowadziliśmy, wynika, że Śląskie ma duży potencjał technologiczny w obszarze szeroko rozumianej zielonej gospodarki. Dziś musimy niwelować negatywne skutki oddziaływania ciężkiego przemysłu, a to może odbywać się właśnie poprzez wykorzystywanie technologii środowiskowych. Wszystkie domeny zielonego sektora, takie jak m.in. gospodarowanie zasobami, odnawialne źródła energii, czyste technologie, są obecne w naszym regionie. Co więcej, jako województwo dostarczamy silnego zaplecza technologicznego dla ich rozwoju. Dlatego warto pomyśleć o rozszerzeniu katalogu regionalnych specjalizacji o ten obszar – mówił dr inż. Mariusz Kruczek.

Połączyć naukę z biznesem

Temat inteligentnych specjalizacji kontynuowany był podczas debat eksperckich. Zaproszeni paneliści zastanawiali się, jak w praktyce tworzyć innowacyjne przedsięwzięcia, wpisujące się w wybrane kierunki rozwoju województwa. Krzysztof Krop, kierownik w AMED Sp. z o.o. – jednego z najlepiej wyposażonych ośrodków rehabilitacyjnych w regionie – nakreślił cechy inteligentnej medycyny:

– To dziedzina, która korzysta z najnowszych technologii diagnostycznych i leczniczych, rozwija sukcesywnie wszystkie dziedziny, stawia na wczesne wykrywanie i leczenie chorób oraz ściśle współpracuje z ośrodkami badawczo-rozwojowymi – mówił w trakcie debaty.

Eksperti rozmawiali też o tym, czy obecnie obowiązujące specjalizacje rzeczywiście pozwalają przedsiębiorcom realizować innowacyjne pomysły, czy jednak w jakiś sposób ich ograniczają. Dr Bogumiła Kowalska z Referatu Regionalnej Strategii Innowacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego

Strefa informacyjna dla beneficjentów.

*Dr Tomasz Piechniczek,
zastępca dyrektora ŚCP.*

*Dr inż. Mariusz Kruczek
z GIG w Katowicach.*

Uczestnicy konferencji.

zaznaczała, że wybór takich, a nie innych, obszarów strategicznych podyktowany był zidentyfikowaniem regionu pod względem potencjału technologicznego i dotychczasowych osiągnięć, które chociażby w medycynie są na światowym poziomie. Przyznała też, że władze województwa są gotowe do rozszerzenia katalogu inteligentnych specjalizacji. Prace nad odpowiednimi dokumentami już trwają.

W trakcie dyskusji pojawiła się także kwestia barier, mających wpływ na to, że pomimo intensywnego promowania działań w zakresie wdrażania nowatorskich rozwiązań i skierowania ogromnej puli na ten cel, polscy przedsiębiorcy nadal z dużym dystansem podchodzą do prowadzenia prototypowej działalności. Efekt? Nasz kraj wciąż pozostaje w sferze państw zaliczanych do umiarkowanych innowatorów.

Jacek Jędrzejowski – prezes i3D SA i i3D Med Sp. z o.o. wskazał kilka istotnych przeszkód:

– *Aby w ogóle nowatorskie rozwiązanie się pojawiło, potrzebni są ludzie, którzy są pasjonatami w danej dziedzinie. Przedsiębiorcy nie mogą się bać ryzyka, trzeba założyć prawdopodobieństwo porażki. Przeszkodą w kreowaniu nowatorskich rozwiązań bywa też ograniczony dostęp do wiedzy i informacji. Dlatego tak ważne jest inicjowanie współpracy na linii biznes – nauka. Niezbędne są również odpowiednie środki finansowe* – powiedział.

Powołując się na własne doświadczenia, podkreślił także, że nowatorskie pomysły czasem ciężko skrótkowo przedstawić we wnioskach o dofinansowanie.

– *Odpowiedzią na tę bolączkę będą spotkania panelowe z ekspertami oceniającymi projekty, w trakcie których będzie można przedstawić nowatorskie pomysły. Mam nadzieję, że dzięki temu zwiększy się liczba innowacyjnych projektów otrzymujących dofinansowanie* – podkreślała Alicja Janik, koordynator w Wydziale Wyboru i Kontraktacji Śląskiego Centrum Przedsiębiorczości. Nowatorskie rozwiązania nie będą powstawać, jeśli nie zostanie zacieśniona współpraca biznesu z nauką. Na tę kwestię nacisk kładli uczestnicy debaty „Zaprojektuj innowacje”.
– *Po kilku latach zawiązywania kooperacji między naukowcami*

a przedsiębiorcami, kiedy często cele były odmienne, udało się już wypracować taki model współpracy, że obie strony wiedzą, czego od siebie oczekują. Przedsiębiorcy dostrzegli potencjał nauki, zdają sobie sprawę, że instytuty badawcze to często miejsca, gdzie można znaleźć ciekawe rozwiązania technologiczne, które da się skomercjalizować – mówił dr inż. Marcin Libera, Broker Innowacji Uniwersytetu Śląskiego.

Nowatorskie rozwiązania nierozłącznie wiążą się ze zmianą, reformą czy wprowadzeniem na rynek nowego produktu lub usługi. Eksperti zastanawiali się także nad tym, jak rozróżnić postępowe rozwiązanie od imitacji albo usprawnienia, będącego jedynie elementem szerszego procesu udoskonaleń i zmian.

– To złożony problem. Weryfikacja jest trudna. Czasem bazy patentowe to za mało, ponieważ niektóre rozwiązania nie są opatentowane, a istnieją na rynku. Poza tym często innowacja pojawia się na różnych poziomach, więc do już istniejącego produktu/usługi można stworzyć rozwiązanie, które może być uznane za nowatorskie – podkreślała Aleksandra Dusza, Broker Innowacji w CITT Politechniki Śląskiej.

Zaproszeni eksperci zgodnie podkreślali, że przedsiębiorcy, poważnie myślący o wprowadzaniu na rynek innowacyjnych rozwiązań, powinni zacieśnić współpracę z centrami badawczo-rozwojowymi uczelni wyższych. Zalet takiej kooperacji jest wiele. Przede wszystkim ośrodki te posiadają bazy patentowe i grono naukowców, którzy zweryfikują, czy dane rozwiązanie jest nowatorskie, czy nie. Poza tym pomogą nawiązać współpracę z ośrodkami badawczymi, by wspólnie prowadzić prace nad danym projektem.

Środki dla przedsiębiorczych

Działalność innowacyjna nie jest jedynym obszarem, w którym przedsiębiorcy liczyć mogą na unijne wsparcie. W trakcie dyskusji „Co nowego w Funduszach” omówiono inne formy pomocy RPO WSL 2014–2020, dedykowane prowadzącym działalność gospodarczą. Anna Cekiera, zastępca dyrektora Wydziału Eu-

ropejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, zachęcała do sięgnięcia po dotacje na programy outplacementowe, przeznaczone dla zwalnianych pracowników, czy działania wzmacniające potencjał adaptacyjny firm poprzez korzystanie z usług rozwojowo-doradczych i szkoleniowych. W tym zakresie przedsiębiorcy korzystać mogą m.in. z Bazy Usług Rozwojowych – nowoczesnej platformy internetowej, gdzie firmy szkoleniowe i doradcze prezentują swoją ofertę, a przedsiębiorcy sektora MŚP mogą wyszukać bądź zamówić sprofilowane według swoich potrzeb szkolenia, studia podyplomowe i doradztwo. Aktualnie w BUR (www.uslugorozwojowe.parp.gov.pl) wpisanych jest 15 tysięcy ofert szkoleniowych realizowanych na terenie całego kraju, zarówno komercyjnych, jak i współfinansowanych ze środków EFS. Dyrektor Cekiera zachęcała osoby prowadzące działalność biznesową do zainteresowania się również formą przedsiębiorstwa społecznego.

Konferencja była też okazją do zaczerpnienia szczegółowej wiedzy w specjalnie zaaranżowanej przestrzeni informacyjnej. Na zainteresowanych czekali przedstawiciele instytucji wdrażających Fundusze Europejskie, Punktów Informacyjnych Funduszy Europejskich, a także uczelni wyższych, z którymi można było skonsultować pomysły i dowiedzieć się, gdzie najlepiej poszukać dofinansowania na planowane przedsięwzięcia.

Spotkanie pokazało, że śląscy przedsiębiorcy mają potencjał w zakresie szeroko rozumianej innowacyjności. Pomysłów nie brakuje. Problemem jest ich wdrożenie i komercjalizacja. Moment wprowadzenia rozwiązań na rynek jest kluczowy i jeśli współpraca biznesu z nauką zostanie zacieśniona, jest szansa, że pojawi się coraz więcej nowatorskich rozwiązań. W Śląskiem działa blisko dwieście instytucji otoczenia biznesu, będących cennym źródłem wiedzy i kapitału dla przedsiębiorców, których celem jest podnoszenie konkurencyjności i innowacyjności. Warto skorzystać z ich pomocy.

Konferencja współfinansowana była ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPO WSL 2014-2020.

LIDERZY ZMIAN WYŁONIENI!

Kreatywne, innowacyjne, odważnie sięgające po technologie najnowszej generacji – to cechy nowoczesnie zarządzanych firm, wyznaczających trendy i pozostawiających konkurencję daleko w tyle. Do tej grupy niewątpliwie zaliczają się przedsiębiorstwa nagrodzone w plebiscycie „Liderzy Zmian”. 15 listopada poznaliśmy najbardziej prorozwojowe firmy województwa śląskiego.

Konkurs zorganizowało Śląskie Centrum Przedsiębiorczości wraz z wydawcą „Dziennika Zachodniego”. Jego celem było wyłonienie podmiotów – liderów rozwoju w regionie, efektywnie wykorzystujących unijne dotacje.

– Dobrze zainwestowane Fundusze Europejskie to nie tylko inwestycje zrealizowane w przedsiębiorstwach. To projekty o szerszym oddziaływaniu na naszą gospodarkę, rynek pracy,

konkurencyjność i popularność regionu poza granicami kraju. Firmy, które poznali Państwo za sprawą plebiscytu, wyznaczają nowe trendy, wprowadzają innowacyjne rozwiązania. „Liderzy Zmian” nie boją się podejmować wyzwań, poszukiwać nowych dróg rozwoju – mówił w trakcie rozstrzygnięcia plebiscytu dr Tomasz Piechniczek, zastępca dyrektora Śląskiego Centrum Przedsiębiorczości.

O tym, kto zasłużył na wyróżnienie, decydowali internauci i czytelnicy „Dziennika Zachodniego”. Dzięki nim tytuł „Lidera Zmian” otrzymała firma PREVAC sp. z o.o. z Rogowa, zajmująca się produkcją wysoko zaawansowanej aparatury naukowo-badawczej.

– Każda nagroda jest dla nas czymś wyjątkowym. Napędza do dalszego działania. Polska nigdy nie była postrzegana jako kraj nowoczesnych technologii. Staramy się zmieniać ten wizerunek, dlatego jesteśmy bardzo szczęśliwi, że te starania są dostrzegane i doceniane – mówi dr Andreas Glenz, prezes Zarządu PREVAC sp. z o.o. – Nie ograniczamy się jedynie do produkcji sprzętu, działamy w wielu obszarach. Uczestniczymy w spotkaniach z przedstawicielami władz i oświaty, jesteśmy członkami stowarzyszeń popularyzujących nanotechnologie, współuczestniczymy w przedsięwzięciach mających na celu rozwój technologiczny regionu. Dążymy do tego, by PREVAC postrzegano jako partnera łączącego zaangażowanie i profesjonalizm w działaniu z uczciwością i szacunkiem dla ludzi, przygotowanego do podjęcia najtrudniejszych wyzwań w technologiach przyszłości.

Na drugim miejscu uplasowało się przedsiębiorstwo Bud-Expert Sp. z o.o. z Zabrze, świadczące wyspecjalizowane usługi z zakresu obróbki metali.

– Mamy świadomość, że jesteśmy firmą z sukcesem wdrażającą nowe technologie usprawniające i podnoszące jakość usług, ale nie spodziewaliśmy zgłoszenia do tego typu konkursu. Dlatego już sama nominacja była dla nas wyróżnieniem. Nagroda utwierdza nas w przekonaniu, że – w nie zawsze łatwych warunkach rynkowych – udało nam się stworzyć dobrze prosperujący i ciągle rozwijający się zakład produkcyjny – podkreśla Krzysztof Buczak, prezes Zarządu Bud-Expert Sp. z o.o.

W gronie liderów znalazła się także gliwicka firma Marco Sp. z o.o., przodująca w produkcji specjalistycznych elementów znakowania i identyfikacji dla przemysłu.

– To wyróżnienie jest dla nas dowodem na to, że pozytywnie

wpływamy na lokalną społeczność i zmieniamy ją na lepsze. To wyraz zaufania, które w dzisiejszych czasach jest „towarem” deficytowym. To także potwierdzenie, że w świadomości ludzi coś się zmienia, że coraz większą uwagę przykładają do tego, by nasza praca była pracą twórczą, a nie odtwórczą – mówi Marek Śliboda, prezes Zarządu Marco sp. z o.o. – Nasza firma to grupa fajnych, normalnych ludzi, którzy robią normalne rzeczy. Wierzymy i mamy dowody na to, że człowiek jest kluczem do sukcesu – w ludziach drzemie ogromny potencjał, a nam udało się go obudzić.

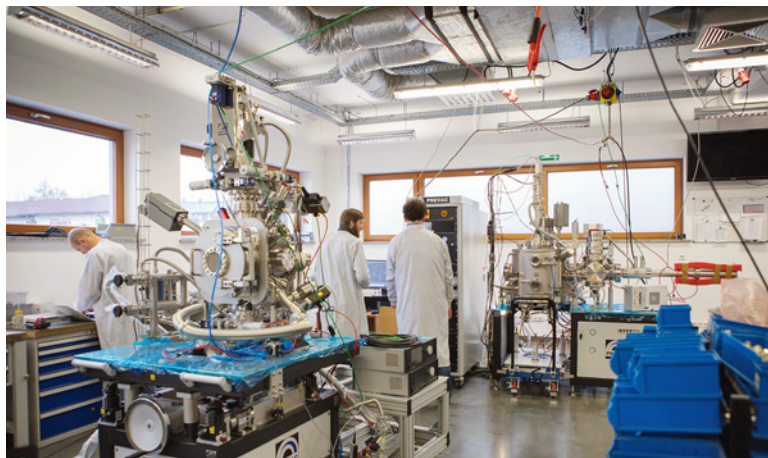
Rozstrzygnięcie plebiscytu „Liderzy Zmian” miało miejsce w trakcie konferencji „Fundusze Europejskie dla firm – znajdź wsparcie na rozwój biznesu”, zorganizowanej 15 listopada w Katowicach.

Konkurs pokazał, że w regionie nie brakuje innowacyjnych przedsiębiorstw, będących w stanie tworzyć pionierskie technologie i usługi, wyróżniające się nie tylko na polskim, ale i światowym rynku. Choć Śląskie ciągle jest regionem przemysłowym o ograniczonym stopniu specjalizacji, a Polska na tle 29 państw Unii Europejskiej jest wciąż jednym z najmniej aktywnych pod względem innowacyjności przedsiębiorstw, to z roku na rok przybywa firm, które śmiało przekuwają swoje pomysły w nowatorskie rozwiązania.

Laureaci plebiscytu są tego najlepszym przykładem. Nie tylko budują swoją markę poprzez wprowadzanie na rynek prototypowych produktów i usług, ale także kreują wizerunek regionu, który stawia na twórczą, a nie odtwórczą pracę. Zwiększaniu się liczby innowacyjnych firm sprzyja między innymi uruchomienie w ciągu ostatnich dwóch lat instrumentów wspierających innowacje, takich jak ulga podatkowa na B+R, uruchomienie kolejnych transz Funduszy Europejskich na działania nowatorskie oraz oferta Instytucji Otoczenia Biznesu (m.in. centrów transferu wiedzy).

SIĘGAJĄ GWIAZD

Czym jest produkt innowacyjny i jak korzystać z nowoczesnych technologii? Odpowiedzi na te pytania znajdują w firmie PREVAC sp. z o.o. z Rogowa. Przedsiębiorstwo, działające w branży naukowo-badawczej, jest dziś marką rozpoznawalną na całym świecie.

Firma – laureatka wielu prestiżowych nagród i wyróżnień – zajmuje się projektowaniem, produkcją i dostarczaniem do klienta kompletnej aparatury naukowo-badawczej, a także urządzeń elektronicznych i dedykowanego oprogramowania. Zatrudnia niemal 250 specjalistów.

– Nasze produkty umożliwiają naukowcom prowadzenie badań nad materiałami w warunkach próżni. Dzięki nim mają pewność, że na próbkę wpływają jedynie te czynniki, które sami zastosowali. Te eksperymenty umożliwiają opracowywanie całkowicie nowych materiałów, a te, które już istnieją, można ulepszyć: zmienia się ich wytrzymałość, elastyczność, odporność na temperatury czy ścieranie – mówi dr Andreas Glenz, Prezes Zarządu PREVAC sp. z o.o.

Naukowcy z PREVAC są dumni z tego, że ich wynalazki znajdują zastosowanie nie tylko tu, na Ziemi, ale również w przestrzeni kosmicznej.

– Nasza aparatura służy do badania satelit i spektrometrów, które później umieszczane są w rakietach kosmicznych. Wykorzystuje się ją, między innymi, do analiz atmosfery nowo badanych planet – wyjaśnia dr Andreas Glenz.

Niewiele jest przedsiębiorstw – nawet w skali światowej – o pokrewnym do PREVAC profilu działalności. Jak przekonuje prezes Glenz, kluczem do przewagi nad konkurentami jest elastyczność.

– Klienci często podkreślają, że sporo różnimy się od innych firm, które oferują gotowe produkty. My zaś przygotowujemy dla naszych odbiorców specyficzne rozwiązania, spełniające ich konkretne, indywidualne oczekiwania. Innowacje są, oczywiście, obarczone sporym ryzykiem, jednak my uznawani jesteśmy za specjalistów od ryzykownych zleceń. Takich, wobec których konkurencja często rozkłada ręce. Jesteśmy elastyczni, kreatywni i skuteczni – przekonuje dr Andreas Glenz.

Jednym z największych osiągnięć PREVAC sp. z o.o. jest stworzenie aparatury, która została zainstalowana na synchrotronie BESSY II w ośrodku berlińskim Helmholtz-Zentrum.

– *To wielofunkcyjna, wielokomorowa aparatura naukowo-badawcza ultra wysokiej próżni do tworzenia nowej generacji fotowoltaików i katalizatorów. To pierwsza na świecie, zautomatyzowana, multifunkcyjna, klastrowa aparatura technologiczno-pomiarowa* – mówi dr Andreas Glenz.

Firma PREVAC bardzo chętnie korzystała w przeszłości z unijnego wsparcia. Zrealizowała aż osiem projektów, a pierwszy z nich z sukcesem zakończono już w latach 2004–2005, w ramach programu Phare.

– *Fundusze Europejskie to ogromna szansa na rozwój. Oczywiście bez nich także przeprowadzalibyśmy nasze pomysły, jednak nie udało by się to tak szybko i na tak dużą skalę. Obecnie rea-*

lizujemy projekt w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój. Jestem pewien, że to nie ostatnie przedsięwzięcie, które przeprowadzamy z unijną dotacją – przekonuje dr Andreas Glenz.

NIE BOJĄ SIĘ WYZWAŃ

BudExpert z Knurowa – ceniony producent elementów metalowych – to przykład firmy, która nie boi się trudnych zmian i odważnych decyzji. Wręcz przeciwnie: pomagają jej otworzyć się na nowe rynki i umożliwiają rozwój.

Firma powstała w 2002 roku jako hurtownia budowlana. Rozwijała się dobrze do momentu, aż w branży stopniowo zaczęła pogłębiać się kryzys.

– *Budowlańcy, chcąc zarabiać więcej, wyjeżdżali do pracy za granicę, a ceny materiałów rosły, czasem nawet o 100%. Bywały momenty, że mieliśmy problem z wyegzekwowaniem naszych należności* – wspomina Krzysztof Buczak, prezes zarządu BudExpert sp. z o.o. – *Zdaliśmy sobie sprawę, że trzeba spróbować sił w innej branży. Z hurtowni jednak nigdy nie zrezygnowaliśmy* – dodaje.

W ten właśnie sposób BudExpert wkroczył na rynek produ-

centów. Zmiany rozpoczęły się w 2007 roku. Firma postawiła na obróbkę cięciem, gięciem, walcowaniem i profilowaniem metali i rur.

– *Wynajęliśmy halę w Gliwicach, kupiliśmy pierwszą maszynę i otworzyliśmy zakład produkcyjny. Wszystko powoli zaczęło się rozkręcać i przynosić zyski. Klienci wymagali coraz więcej, a my chcieliśmy też zabezpieczyć nasze możliwości produkcyjne. Kupowaliśmy więc kolejne urządzenia, a kiedy pojawiały się innowacje technologiczne, również nie baliśmy się w nie inwestować* – mówi Krzysztof Buczak.

Kolejna rewolucja w działalności BudExpert nadeszła

w 2015 roku. Wtedy otwarto zakład w zabrzańskej strefie ekonomicznej. Aby zacząć takie przedsięwzięcie, trzeba było wykazać się innowacyjną działalnością.

– Z pomocą unijnych środków zainwestowaliśmy w nowoczesną maszynę do obróbki profili rur. Wtedy to była innowacja na skalę światową. Tylko jedna firma spełniła nasze oczekiwania co do nowego urządzenia – mówi.

Z Funduszy Europejskich firma skorzystała czterokrotnie. Dzięki nim zakupiono m.in. drutowe centrum elektroerozyjne i przebijkarkę służącą do precyzyjnego cięcia przestrzennego metali o znacznej grubości, a także technologię wielopłaszczyznowego laserowego cięcia i obróbki rur oraz profili, która łączy w sobie funkcje pięciu innych maszyn.

– Dzięki unijnemu wsparciu i współpracy ze Śląskim Centrum Przedsiębiorczości, możemy iść do przodu i pokazać naszym partnerom, że nie trzeba być międzynarodową korporacją, żeby móc realizować usługi o wysokiej jakości i spełniać oczekiwania klientów – mówi Krzysztof Buczak.

To właśnie nowoczesny park maszynowy jest tym, co wyróżnia firmę na tle innych.

– Zaawansowane technologicznie i bardzo zróżnicowane maszyny sprawiają, że jesteśmy bardzo wyspecjalizowaną firmą na rynku usług obróbki metali w zakresie cięcia, gięcia i walco-

wania. Trudno o drugą taką w Polsce. Dysponujemy wycinarkami laserowymi do blach, rur i profili, wycinarką wodną waterjet, elektrodrążarką drutową, elektroerozyjną przebijkarką węglbną, prasami krawędziowymi, walcarkami. To wszystko pozwala nam świadczyć usługi najwyższej jakości. Jest to również zasługa naszych pracowników: ich umiejętności, kompetencji i zaangażowania – zapewnia.

Największym powodem do zadowolenia jest dynamiczny rozwój firmy. Kadra nie boi się nowych wyzwań i wysoko postawionych poprzeczek.

– Z małej, rodzinnej hurtowni materiałów budowlanych staliśmy się dobrze zorganizowanym przedsiębiorstwem, posiadającym nowoczesną halę produkcyjną, zatrudniającym kilkudziesięciu wysoko wyspecjalizowanych pracowników. Stosujemy zaawansowane technologie i metody pracy. Nasz laser do cięcia rur i profili to jedna z najnowocześniejszych maszyn tego typu na świecie – mówi Krzysztof Buczak.

Co czeka firmę w najbliższym czasie?

– Skupiamy się na usprawnianiu realizacji zamówień i ciągłym rozwoju przedsiębiorstwa. Planujemy rozbudowę hali produk-

cyjnej oraz zakup kolejnych, zaawansowanych technologicznie, maszyn do cięcia wodą i laserem. Żeby stale mieć przewagę nad konkurencją, podjęliśmy się także realizacji innowacyjnego projektu polegającego na opracowaniu mikrogeneratorsa o mocy elektrycznej poniżej 40kW. Projekt współfinansowany jest z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020. Jestem przekonany, że wybrana przez nas droga rozwoju okaże się słuszną i zapewni nam utrzymanie stabilnej pozycji na rynku – mówi Krzysztof Buczak.

CZŁOWIEK: KLUCZ DO SUKCESU

Nowoczesne technologie, wyspecjalizowani pracownicy i świetna atmosfera panująca w zespole – to przepis na sukces wprowadzony w życie przez firmę Marco Sp. z o.o. Tutejszy personel łączy wspólne cele: zbudowanie jednej z najbardziej rozpoznawalnych marek i uczynienie świata lepszym miejscem.

Marco Sp. z o.o powstało w 2000 roku i specjalizuje się w tworzeniu elementów znakowania i identyfikacji dla przemysłu (na przykład etykiet odpornych na wysokie temperatury czy tabliczek samoprzylepnych), a także produkcji m.in. izolatorów, uszczeltek, podkładek i opakowań. Przedsiębiorstwo świadczy również usługi w dziedzinie projektowania graficznego oraz szkoleń i doradztwa. Wieloprofilowość firmy jest możliwa dzięki wykorzystywaniu nowoczesnych i innowacyjnych technologii.

– Pracujemy dla największych koncernów, stale rozwijając zaplecze maszynowe, dzięki któremu jesteśmy w stanie spełnić najbardziej wygórowane oczekiwania naszych klientów – zapewnia Marek Śliboda prezes zarządu Marco Sp. z o.o.

Ostatnie lata to czas bardzo intensywnego rozwoju firmy. Przedsiębiorstwo może pochwalić się nowoczesnym parkiem maszynowym, stworzonym przy udziale Funduszy Europej-

skich. Dzięki nim wdrożono m.in. innowacyjną technologię druku cyfrowego i zaawansowaną linię technologiczną do produktów dla branży elektronicznej.

– Łącznie zrealizowaliśmy już dziewięć projektów współfinansowanych ze środków unijnych. Mam nadzieję, że to nie koniec. Obecnie koncentrujemy się na wdrożeniu autorskich produktów i rozwiązań. Dlatego szczególnie skupiamy się na dotacjach, które umożliwią nam prowadzenie zaawansowanych badań – mówi Marek Śliboda.

Jak zapewnia prezes, to jednak nie maszyny i nowoczesne urządzenia są źródłem sukcesów firmy. W Marco to człowiek jest podstawą wszystkiego. Każda zatrudniona osoba wnosi do przedsiębiorstwa swoje umiejętności, osobowość i zaangażowanie.

– Poszukujemy pracowników, którzy będą naszymi przyjaciółmi. To sprawia, że w naszym przedsiębiorstwie po prostu chce się pracować i rozwijać, a to bezpośrednio przekłada się na sukces. Dzięki temu na zewnątrz uznaje się nas za firmę marzeń i najlepszy w Polsce przykład organizacji opartej na wysokiej świadomości ludzi – wiedzę, czego od nich oczekujemy i co dostaną w zamian. Marco to po prostu grupa fajnych ludzi, którzy robią normalne rzeczy, najlepiej jak potrafią. Szanujemy siebie nawzajem, pomagamy sobie i tworzymy jedną wielką rodzinę. Nie tylko wierzymy, ale mamy nawet dowody na to, że to człowiek jest kluczem do sukcesu. W ludziach drzemie ogromny potencjał, a nam udało się go obudzić. Pracownicy i ich zaangażowanie są naszą

największą przewagą konkurencyjną – tłumaczy Marek Śliboda. Znakomita, przyjacielska atmosfera stworzona w firmie sprawia, że pracownicy chcą się nią dzielić również na zewnątrz. Marco wyróżnia się na rynku nie tylko innowacyjnymi produktami, ale także działalnością charytatywną, na którą nie oszczędza sił i środków.

– Sukces ekonomiczny można wykorzystać nie tylko we własnym zakresie, ale również pomagając tym, którzy mają problemy. Gdyby takie myślenie było powszechne, świat nie znałby pojęcia biedy. Angażujemy się aktywnie w akcje charytatywne – w ubiegłym roku założyliśmy Fundację, której budżet to milion złotych. Spora część tych środków to prywatne pieniądze naszych pracowników – w ramach pracowniczego funduszu MarcoPomaga przekazują oni 1,5% swoich gratyfikacji finansowych na rzecz fundacji, a później wspólnie decydujemy, na jakie projekty je prześlemy. Prowadzimy też Marco Business School, w ramach którego kształcimy gliwicką młodzież, jak zakładać i prowadzić firmy podobne do naszej. Chcemy szerzyć i promować ten styl myślenia i zarządzania, bo głęboko wierzymy, że ma on sens. Ruszamy także ze szkoleniami, które w pierwszej fazie skierowane będą do przedsiębiorców z województwa śląskiego – będą one ogromną dawką wiedzy i inspiracji. Mamy nadzieję, że mocno wpłyną na rzeczywistość biznesową w Polsce – mówi Marek Śliboda.

ZREALIZUJ Z NAMI PROJEKT KROK PO KROKU, CZ. 4

W tym roku pokazujemy poszczególne etapy przebiegu projektu – począwszy od tego, co warto wiedzieć, zanim jeszcze złożysz wniosek. Część czwarta jest ostatnią, dajemy w niej wskazówki na temat promocji projektu, opisujemy rodzaje kontroli i informujemy o tym, czego możesz spodziewać się w okresie trwałości.

Promocja projektu

Jeśli realizujesz przedsięwzięcie z udziałem Funduszy Europejskich, jesteś – od momentu podpisania umowy – zobowiązany do informowania o tym opinii publicznej. Gdy prowadziłeś jakieś działania jeszcze przed uzyskaniem dofinansowania, nie musisz oznaczać dokumentacji powstałej wcześniej, a jedynie segregatory, w których przechowywane są dokumenty dotyczące realizacji projektu.

Układ znaków i ich proporcje są ściśle oznaczone. Wzory do pobrania znajdziesz na stronie www.scp-slask.pl w zakładce *Strefa Beneficjenta/Realizacja projektu/Promocja projektu* lub *Strefa Beneficjenta/FAQ/Promocja projektu*. Możesz skorzystać z zamieszczonych tam wskazówek na temat zasad promowania projektu. Cenne uwagi zawiera także *Podręcznik wnioskodawcy i beneficjenta programów polityki spójności 2014-2020 w zakresie informacji i promocji (zaktadka Strefa Beneficjenta/Dokumenty)*.

Ważne:

- oznaczaj logotypami wszystkie związane z projektem materiały informacyjne i promocyjne, dokumenty podawane do wiadomości publicznej oraz dokumenty i materiały dla osób oraz instytucji uczestniczących w projekcie, czyli ulotki, ogłoszenia prasowe, strony internetowe, dokumentację przetargową, umowy, certyfikaty, zaproszenia itp.
- na stronie internetowej zamieść nie tylko logotypy, ale także krótki opis projektu
- zawieś plakat informacyjny lub tablicę informacyjną/pamiątkową w miejscu realizacji projektu
- przekazuj osobom i podmiotom uczestniczącym w projekcie informację, że uzyskał on dofinansowanie poprzez oznakowanie konferencji, warsztatów, szkoleń itp.
- dokumentuj działania informacyjne i promocyjne (zarówno wersje papierowe, jak i elektroniczne)

Zapamiętaj:

Nie uzyskasz dofinansowania na cele reprezentacyjne, nie rekomenduje się także finansowania gadżetów.

Polecamy również obszerny artykuł zatytułowany *Promuj swój projekt* zamieszczony w numerze 4/2016 naszego poradnika. Znajdziesz go w formie e-publikacji na stronie www.scp-slask.pl w zakładce *Skorzystaj/Poradnik przedsiębiorcy*. Pamiętaj jednak o nowym logo – aktualny wzór układu znaków, tablicy informacyjnej i plakatu informacyjnego znajdziesz w tekście *Zmiana logo województwa*, który opublikowaliśmy w numerze 1/2017 oraz w tekście, który właśnie czytasz.

Jeśli realizujesz reklamę emitowaną wyłącznie w formie dźwiękowej o długości do 30 sekund, pamiętaj, że musi się kończyć komunikatem: „Projekt dofinansowany ze środków Unii Europejskiej”, a powyżej 30 sekund: „Projekt dofinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego”.

Kontrola projektu

Każdy projekt, od momentu wybrania do dofinansowania, podlega kontroli. W ten sposób sprawdza się, czy Fundusze Europejskie wydawane są zgodnie z przeznaczeniem. O terminie planowanej kontroli zostaniesz poinformowany z co najmniej pięciodniowym wyprzedzeniem, z jednym wyjątkiem – kontrola doraźna może nie zostać zapowiedziana lub dowiesz się o niej

Wzory obowiązujące do końca 2017 roku

Poziomy układ znaków

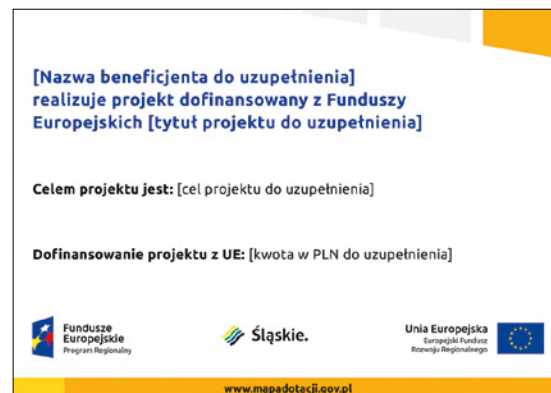
Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

Tablica informacyjna i pamiątkowa

Plakat informacyjny

48 godzin wcześniej. Istnieje kilka rodzajów kontroli. Najczęściej spotkasz się z **weryfikacją wniosku o płatność**, czyli sprawdzeniem go pod kątem formalno-merytorycznym oraz rachunkowo-finansowym, aby upewnić się, czy poniesione wydatki mogą zostać zaliczone do kosztów kwalifikowalnych. W trakcie realizacji projektu, a także po jego zakończeniu możesz spodziewać się **kontroli w miejscu realizacji projektu lub Twojej siedzibie**. Polega ona na zbadaniu, czy dofinansowany sprzęt lub usługi zostały dostarczone, czy faktyczny stan realizacji projektu jest zgodny z umową o dofinansowanie i odpowiada informacjom ujętym we wnioskach o płatność oraz czy wydatki zostały rzeczywiście poniesione i są zgodne z wymaganiami programu oraz zasadami unijnymi i krajowymi (w tym dotyczącymi realizacji polityk horyzontalnych UE, sposobu promocji projektu oraz gro-

Uwaga!

Od 1 stycznia 2018 r. będą obowiązywały nowe zasady oznaczania projektów. Główna modyfikacja polega na dodaniu barw Polski do obowiązkowego zestawu znaków. Wzory zostaną wkrótce zamieszczone na stronie rpo.slaskie.pl

madzonej dokumentacji). Jeśli prowadzisz jednocześnie więcej projektów, możesz zetknąć się z **kontrolą krzyżową**, w trakcie której sprawdzane jest w systemie informatycznym instytucji, na miejscu realizacji projektu lub w Twojej siedzibie, czy w ramach Twoich różnych przedsięwzięć nie były finansowane te

Wzory obowiązujące od 1 stycznia 2018 roku

Poziomy układ znaków

Rzeczpospolita
Polska

Śląskie.

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

Tablica informacyjna i pamiątkowa

Termomodernizacja budynku laboratorium wraz z odzyskiem ciepła z budynku Wydziału Chemii – etap końcowy inwestycji.

Cel projektu: Poprawa jakości powietrza przez zmniejszenie zużycia energii

Beneficjent: Szkoła Wyższa w Mieście

www.mapadotacji.gov.pl

Plakat informacyjny

**[Nazwa beneficjenta do uzupełnienia]
realizuje projekt dofinansowany z Funduszy Europejskich [tytuł projektu do uzupełnienia]**

Celem projektu jest: [cel projektu do uzupełnienia]

Dofinansowanie projektu z UE: [kwota w PLN do uzupełnienia]

www.mapadotacji.gov.pl

same wydatki. Podczas **kontroli na zakończenie projektu** bada się kompletność dokumentacji i jej zgodność z procedurami.

Po finalizacji projektu spotkasz się z **kontrolą trwałości**, weryfikującą, czy nie zaszły jakieś zmiany, m.in. zaprzestanie produkcji, przeniesienie jej poza obszar województwa śląskiego, zmiana własności infrastruktury. Kontrole mogą być przeprowadzane nie tylko przez ŚCP, ale także inne instytucje, np. Krajową Administrację Skarbową, Najwyższą Izbę Kontroli, jak również Komisję Europejską czy Europejski Trybunał Obrachunkowy.

Po kontroli zostaniesz powiadomiony o jej wyniku. Gdyby okazało się, że wymagane są dodatkowe wyjaśnienia, będziesz miał czas, aby się do nich przygotować – naprawić ewentualne błędy lub odwołać się od decyzji. Jeśli masz jakiegokolwiek wątpliwości lub pytania, jeszcze przed kontrolą skontaktuj się z pracownikami ŚCP, którzy doradzą, w jaki sposób prowadzić projekt zgodnie z umową, ponieważ w przypadku wykrycia nieprawidłowości, która nie zostanie usunięta, będziesz musiał zwrócić środki, jeśli już zostały wypłacone, a nawet mogą grozić Ci sankcje karne i administracyjne – pozbawienie na okres trzech lat możliwości otrzymania dotacji unijnych, przeznaczonych na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich. Jeśli zachodzi podejrzenie popełnienia przestępstwa lub nadużycia finansowego, pracownicy ŚCP mają obowiązek poinformować właściwe organy administracyjne lub sądowe.

Jak się przygotować?

Przeczytaj obszerny tekst *Nie obawiaj się kontroli zamieszczony w nr 2 poradnika, w którym znajdziesz wiele praktycznych wskazówek, a ponadto nasz ekspert, Krzysztof Lorenc, kierownik Wydziału Kontroli ŚCP opisuje najczęściej występujące uchybienia i informuje, jak im zaradzić. Archiwalne numery „Funduszy dla Biznesu” znajdziesz na stronie www.scp-slask.pl, zakładka *Skorzystaj/Poradnik przedsiębiorcy*.*

Trwałość projektu

Po zakończeniu realizacji projektu, od momentu przekazania Ci ostatniej płatności, rozpoczyna się okres trwałości, czyli utrzymania osiągniętych celów i efektów. W przypadku MŚP okres ten wynosi trzy lata, a dużych przedsiębiorstw – pięć. W tym czasie jesteś zobowiązany do obserwacji wskaźników oraz przedstawiania sprawozdań na każde wezwanie instytucji. Jeśli pojawią się okoliczności, wskutek których trwałość może zostać lub już została naruszona, powiadom o tym ŚCP.

Konsekwencją naruszenia zasady trwałości może być zwrot środków wraz z odsetkami liczonymi proporcjonalnie do okresu niezachowania obowiązku trwałości.

Co powoduje naruszenie zasady trwałości?

- zaprzestanie działalności
- przeniesienie działalności poza województwo śląskie
- niezgodna z umową o dofinansowanie zmiana formy prawnej przedsiębiorstwa
- utrata statusu MŚP
- sprzedaż dofinansowanej infrastruktury lub wykorzystywanie jej niezgodnie z założonymi celami
- likwidacja miejsc pracy założonych w projekcie
- w przypadku MŚP – przeniesienie w ciągu 10 lat działalności poza obszar Unii Europejskiej
- inne istotne zmiany, które wpływają na charakter i cele projektu

NAJBLIŻSZE NABORY W ŚCP

I NOWOCZESNA GOSPODARKA

Działanie 1.2 Badania, rozwój i innowacje w przedsiębiorstwach

ponad 46 mln euro

Przewidywany termin naboru wniosków: **UWAGA! PRZEDŁUŻAMY NABÓR DO 28.12.2017**

Przeznaczony dla: **mikro-, małych, średnich i dużych przedsiębiorstw**

Można uzyskać dofinansowanie na:

1. Tworzenie lub rozwój istniejącego zaplecza badawczo-rozwojowego w przedsiębiorstwach służącego ich działalności innowacyjnej
2. Wsparcie prac B+R w przedsiębiorstwach

Maksymalny poziom dofinansowania: 80%

III KONKURENCYJNOŚĆ MŚP

Działanie 3.2 Innowacje w MŚP

ponad 15 mln euro

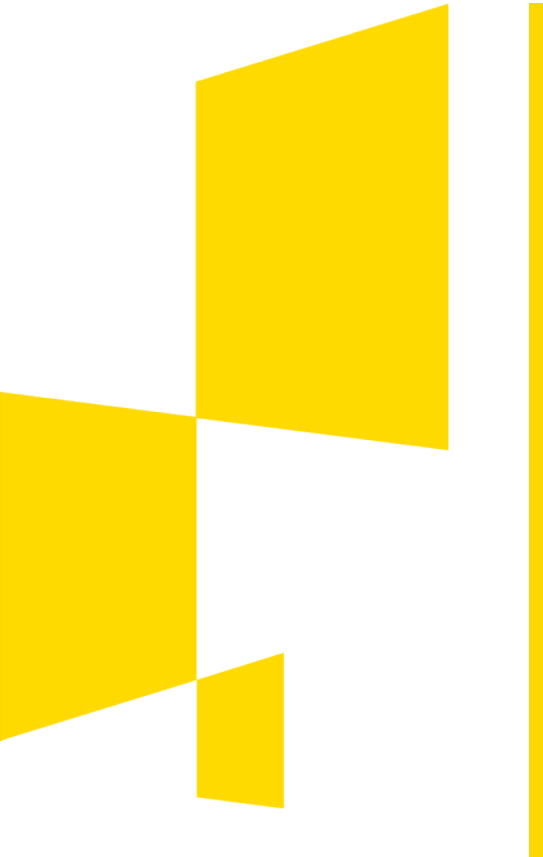
Przewidywany termin naboru wniosków: **29.12.2017-7.02.2018**

Przeznaczony dla: **mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw**

Można uzyskać dofinansowanie m.in. na: wdrożenie i komercjalizację innowacji produktowych i procesowych

Maksymalny poziom dofinansowania: 50%

Plik przedstawiający szczegółowy opis wydatków kwalifikujących się do dofinansowania można pobrać ze strony www.scp-slask.pl – zakładki *Strefa beneficjenta/Dokumenty*, dokument *Wytyczne programowe w zakresie kwalifikowania wydatków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach RPO WSL na lata 2014-2020*. Wszystkim konkursom towarzyszą spotkania z osobami, które chcą wziąć w nich udział. Zachęcamy do składania wniosków.

**Główny Punkt Informacyjny
Funduszy Europejskich
ul. Dąbrowskiego 23, parter, sektor C
40-037 Katowice**

poniedziałek 7.00-17.00
od wtorku do piątku 7.30-15.30
Telefony:
32 774 01 72
32 774 01 93
32 774 01 94

**Punkt Kontaktowy ŚCP
Śląskie Centrum Przedsiębiorczości
ul. Katowicka 47, 1 piętro, pokój 101
41-500 Chorzów**

od poniedziałku do piątku 7.30-15.30
Telefony:
32 743 91 67
32 743 91 71
32 743 91 77
Fax: 32 743 91 61

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
– Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego
na lata 2014-2020